

Список використаних джерел

1. Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану [Текст] : матеріали міжвідом. наук.- практ. конф. (Київ, 30 берез. 2023 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. 294 с.
2. Протидія кримінальним правопорушенням в умовах воєнного стану : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції в авторській редакції, (м. Кропивницький, 27 жовтня 2022 року). Кропивницький, 2022. 369 с.
3. Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах дії воєнного стану» [сайт] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2149-20#Text>.
4. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [сайт] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.

Хомишак Олена Іванівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра факультету № 1 ІПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Дуфенюк Оксана Михайлівна,

доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 ІПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент

ПРАКТИКА ДНК-ДОСЛІДЖЕНЬ ПІД ЧАС ДОКУМЕНТУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Серед сучасних інновацій ДНК-технології впевнено утримують ключове місце в системі криміналістичного забезпечення збирання доказів у кримінальному провадженні. В Україні практика роботи з біологічним матеріалом, отримання зразків та проведення експертиз стрімко зростає в умовах війни, коли відбулась деокупація значних територій і стало можливим проведення необхідних процесуальних дій на численних місцях події. Сказане засвідчує значну актуальність розробки питань теоретико-методологічного забезпечення та практичного застосування спеціальних знань судової молекулярної генетики під час документування воєнних злочинів.

Традиційно ДНК-аналіз вважається науковим методом виявлення, фіксації, порівняння унікальної генетичної інформації, що міститься в клітинах організму, та формування на цій основі висновків

про індивідуалізацію, тотожність (ідентифікацію) об'єктів дослідження, встановлення їх походження (джерел).

О. Юхно справедливо вважає, що сьогодні одним із найбільш важливих досягнень ХХ століття є розроблення та впровадження методів ДНК-аналізу в діяльність правоохоронних органів, установ судової експертизи й судових інстанцій з метою збирання, дослідження, оцінювання та використання орієнтовної й доказової інформації у кримінальному судочинстві [1, с. 67].

І. Баржина наголошує, що в умовах складної ситуації в Україні у зв'язку зі здійсненням РФ збройної агресії вагоме значення набуває застосування можливостей криміналістичного дослідження ДНК з метою ідентифікації невпізнаних трупів, у тому числі обгорілих, розчленованих тощо, та постало питання про нагальну потребу в своєчасному і точному ототоженні великої кількості жертв протистояння, зокрема й військовослужбовців [2, с. 132].

Процес ідентифікації невпізнаних трупів починається зі збору біологічних зразків, які можуть бути вилучені у трупа з метою встановлення ДНК-профілю, а саме: кров, волосся, кістки, зуби, нігті, м'язові тканини, частки шкіри, тканини внутрішніх органів, тощо. Разом з тим, існує висока ймовірність ускладнень ідентифікації невпізнаних трупів, що можуть виникати у випадках, коли зразки ДНК є пошкодженим, забрудненим, деградованим. Типовими факторами, що призводять до руйнування ДНК та погіршення її якості, на думку фахівців, є чинники навколишнього середовища (висока вологість або висока температура повітря), темпоральні чинники (термін після смерті), дія високої температури (вилучення кісткових решток із місць пожеж, поля бою) та ін. В таких випадках, аналіз ДНК може бути ускладненим або навіть неможливим [2, с. 133–134]. Ідентифікація трупів, похованих у масових могилах, додатково ускладнюється через відсутність ізоляційного матеріалу між ними, що спричиняє тісний контакт, змішування останків, особливо в тих випадках, коли йдеться не про організоване (паралельно одне до одного), а дезорганізоване положення тіл [3, с. 371].

До переліку інших чинників, які ускладнюють ідентифікаційний процес за генетичними ознаками людини, також слід віднести:

а) неправильне вилучення, упакування, зберігання об'єктів-носіїв геномної інформації;

б) відсутність матеріалу для порівняльного дослідження (наприклад, неможливо отримати біологічні зразки від рідних, оскільки вони покинули країну, або немає даних про родичів особи);

в) відсутність нормативного регулювання визнання джерелами доказів висновків експертів-іноземців, які відряджені до України в рамках гуманітарних місій надання допомоги у документуванні воєнних злочинів;

г) помилки експертів під час застосування методики молекулярно-генетичного дослідження;

- д) значна вартість молекулярно-генетичного дослідження;
- е) значна кількість запитів на проведення ідентифікації ДНК-профілем.

Р. Степанюк та С. Перлін пропонують розглядати криміналістичне дослідження ДНК в Україні як окремих розділ криміналістичної техніки, який вивчає індивідуальні генетичні ознаки живих організмів, що містяться в їхньому ДНК, з метою їх ідентифікації та виконання діагностичних завдань під час розкриття та розслідування кримінальних правопорушень [4, с. 97]. Вчені також наголошують, що актуальною практичною проблемою є значний дефіцит науково обґрунтованих методичних рекомендацій щодо застосування технічних засобів і методів виявлення, вилучення та зберігання слідів біологічного походження під час огляду місця події та проведення інших слідчих (розшукових) дій, а також відповідної навчальної літератури. Тому в галузі криміналістичного мають бути розроблені, систематизовані й апробовані практикою такі положення. Відповідні знання та навички повинні надаватися під час навчання, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів [4, с. 96–97].

З урахуванням викладеного можна підсумувати: по-перше, очевидною є важливість та перспективність розвитку судової молекулярної генетики; по-друге, в сучасних умовах загроз та викликів пріоритетними напрямками подальшого розвитку криміналістичного ДНК дослідження вбачаються у розробці нових та оптимізації існуючих методик збирання та дослідження об'єктів ДНК-експертиз; удосконалення правового регулювання функціонування обліків (баз даних) геномної інформації; підготовки високопрофесійних фахівців, здатних працювати в екстремальних умовах агресивної війни, виконувати завдання у лабораторних та «польових» умовах з метою реалізації мети справедливого правосуддя.

Список використаних джерел

1. Юхно О. О. Криміналістичне забезпечення діяльності установ судових експертиз та органів досудового розслідування і дізнання у протидії злочинності. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2021. Вип. 23. С. 61–74.
2. Баржина І.І. Ідентифікація невпізнаних трупів за допомогою ДНК-аналізу. *Scientific Collection «Inter Conf»*. 2023. № 173. С. 132–136. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/4473>.
3. Дуфенюк О. М. Розслідування воєнних злочинів: логістичні, криміналістичні та судово-медичні питання. *Юридичний електронний журнал*. 2022. № 4. С. 369–374. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-4/88>.
4. Степанюк Р. Л., Перлін С. І. Дослідження ДНК як галузь криміналістичної техніки: проблеми формування та напрями розвитку. *Право і безпека*. 2020. № 2 (77). С. 93–99.